

## MUĞLA AĞZINDA KULLANILAN BİR ŞİMDİKİ ZAMAN ŞEKLİ

Ahmet B.Ercilasun \*

Muğla ağzında, şimdiki zaman ifadesi için aşağıdaki şekiller kullanılmaktadır.

1. -yoru/-yori eki ile teşkil edilen şimdiki zaman: oluyor (C 116), yanaşmıyor (C 126), gidiyor (K 98-24), tu'meyoru "tutmuyor" (K 101-25), seviyorisın "Seviyor-sun" (G 95-59), biliyorisınız "biliyorsunuz" (G 61-163), diyorilâ "diyorlar" (G 85-50)\*\*

Bazı örneklerde sondaki ünlü genişlemiştir: zayıflıyora (C 124), geliyore (G 47-19), tıkanıyore (G 49-67), diyorelâ "diyorlar" (G 75-168).

Batı ve Orta Anadolu'nun diğer ağızlarında da görülebilen bu ek, yori- yardımcı fiilin yori-r şeklindeki geniş zamanından r'nin düşmesi ile ortaya çıkmıştır. Yazı dilindeki -yor ekinden daha eski bir safhayı göstermektedir.

2. -yo (veya -yo) eki ile teşkil edilen şimdiki zaman: gırıyon "kırıyorum" (K 100-18), içiyo-muñ "içiyor musun" (K 96-37), geziyoñ "geziyorsun" (G 103-36), âleyösuñ "ağlıyorsun" (K 97-29), gapadiyo (C 126), döyoz "dövüyoruz" (K 95-2), gidiyos (K 95-13), oluyölâ (C 124).

Pek çok ağızda, bilhassa Batı Anadolu ağızlarında yaygın olarak görülen -yo eki, -yor ekinden r'nin düşmesi ile ortaya çıkmıştır.

3. -ip zarf fiili ve dur- yardımcı fiilinin geniş zamanı ile teşkil edilen şimdiki zaman: âlîp durûsuñ "ağlıyorsun" (G 104-15), satıp duru "satıyor" (C 111), verip durusunuz "veriyorsunuz" (C 111), deyip durula "diyorlar" (C 114).

4. -ip zarf-fiili ve bat- (< yat- ?) yardımcı fiilinin geniş zamanı ile teşkil edilen şimdiki zaman: yuğurup-batırın "yoğuruyorum" (K 100-21), diyi-batısın "diyorsun" (G 96-18), oturu-mu-batın "oturuyor musun" (K 95-33), dökülüp-bati "dökülüyor" (K 99-44),

(\*) Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

(\*\*) Kısaltmalar, aşağıdaki çalışmalar için kullanılmıştır:

C: Ahmet Caferoğlu, *Muğla Ağızı*, TDAY-Belleten 1962, Ankara, 1963, s.107-130.  
K: Dr. Zeynep Korkmaz, *Güney-Batı Anadolu Ağızları - Ses Bilgisi (Fonetik)*, Ankara, 1956.

G: Abdülkadir Gezin, *Milâs Çomakdağ Köylüleri Ağızı (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezuniyet tezi, 1980 (basılmamış).

İlk sayılar sayfa numarasını, ikinci sayılar satır numarasını göstermektedir.

gelip batırı (C 115), gızardı-batımış "kızartıyormuş" (K 94-2), üşüyü-batınız "üşüyoruz" (C 124), çağırı-batılla "çağırıyorlar" (G 63-207).

Ahmet Caferoğlu, buradaki yardımcı fiilin, Türk şivelerinden bazılarında şimdiki zamanın meydana gelişinde rol oynayan yat- yardımcı fiili olduğunu, -ip ekindeki p'nin tesiriyle "bat- şekline girdiğini ifade eder<sup>(1)</sup>. Zeynep Korkmaz da bu görüşü kabul etmektedir<sup>(2)</sup>.

5. Bu makalede dikkati çekmek istediğimiz şekil. Sadece olumsuz çekim için söz konusu olan bu şekilde olumsuzluk eki, şimdiki zaman eki -yo'dan sonra gelmektedir: alıyomazsın "almıyorsun" (C 111), biliyomassın "bilmiyorsun" (G 63-201), davranıyomam "davranmıyorsun" (K 95-33), geliyomaz "gelmiyor" (C 111), boşalıyomaz "boşalmıyor" (K 95-31), bitiyomaz "bitmiyor" (G 72-98), bişiriyoma-mın "pişirmiyor musun" (K 96-33), beñziyoma-mı "benzemiyor mu" (K 96-39), görüvereyoma-mın "görüvermiyor musun" (G 73-106).

Örneklerden de anlaşılacağı üzere bu şekil yalnız ikinci ve üçüncü şahıslarda görülmektedir. Ahmet Caferoğlu, mahdud örnekler içinde bu şeklin şimdiki zaman olduğunu anlayamamış, "alıyomazsın" kelimesini "alamazsın" şeklinde, "geliyomaz" kelimesini "gelmez" şeklinde mânâlandırmıştır<sup>(3)</sup>. Zeynep Korkmaz, bu şeklin şimdiki zaman olduğunu belirtir ve onu Muğla Ağzına has önemli özelliklerden biri olarak zikreder<sup>(4)</sup>.

Her iki araştırmacı da ekin menşei üzerinde durmamıştır. Biz, öğrencimiz Abdülkadir Gezin'in bitirme tezini yönetirken bu şeklin farkına vardık ve onun da dikkatini bu ek üzerine çektik. Çok değişik olan ve Türkçe'nin morfolojik yapısına aykırı gibi görünen bu şekli izah teşebbüsünde bulunduk. Bir zaman ekinde sonra olumsuzluk ekinin gelmesi Türkçe için gerçekten çok tuhaf bir durumdu. Fakat şeklin menşei açıklandıkça bu tuhaf durum ortadan kalkmakta ve Türkçe'nin yapısı içinde şekli izah etmek mümkün olmaktadır. -yo şimdiki zaman eki, bilindiği gibi bir yardımcı fiilin geniş zamanından kısılmadır. (yorı-r > -yorı > -yor > -yo). Nitekim bu ağızda yorı-r şekline çok yakın olan -yorı eki de bulunmaktadır. İşte, konumuz olan -yomaz şekli de, aynı yardımcı fiilin olumsuz geniş zamanı yorı-maz'dan çıkmıştır: geliyomaz < geliyormaz < gele yorımaz. Türkçe'de, vurgusuz olan orta hecede ünlü düşmesi çok yaygındır. Muğla ağzında bu olay daha da fazla görülür. r düşmesi de yine Batı Anadolu ağızlarında çok yaygın olan bir ses olayıdır. Dolayısıyla Muğla Ağzında yorımaz kelimesinin, önce orta hece ünlüsünün düşmesiyle, -yormaz, sonra da r düşmesi ile -yomaz şeklini alması çok tabiidir. Böylece, Türkçe'nin morfolojik yapısına aykırı gibi görünen bir şekil de rahatça açıklanabilmektedir. -ma olumsuzluk eki, bir zaman ekinde sonra değil, aslında, Türkçe'nin yapısına uygun olarak, bir fiil tabanından sonra (yorı-dan sonra) gelmektedir.

(1) Ahmet Caferoğlu, a. mak., s.108-109.

(2) Zeynep Korkmaz, a. e., s.92.

(3) Ahmet Caferoğlu, a. mak., s.111.

(4) Zeynep Korkmaz, a. e., s.92.

## ATATÜRK ZAMANLARI AŞMIŞTI

Vecihe Hatiboğlu \*

Atatürk, uzakları görebilen gücüyle, yaşadığı zamandan çok öncesini de, gelecek zamanları da açıklıkla görmüştü.

Atatürk'ün, gelecek zamanlarla ilgili uzağı gösteren düşüncelerini üç konu yöresinde özetleyebiliriz:

1) Atatürk, "İstikbal Göklerdedir" demişti. Bugün, bütün gelecek göklerden bekleniyor.

2) Atatürk Gençliğe Hitabesi'nde "dahil ve haric bedhahların olacaktır" diyerek, Türkiye'nin içte ve dışta kötülüğünü isteyenlerin çıkacağını önceden haber vermişti.

3) Atatürk, "Muallimler, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır" demişti. Atatürk bu sözleriyle, eğitimin, beyinleri yönlendirmenin büyük önemini, etkisini, ölçülemez gücünü belirtmiş, sık sık okullara giderek bir eğitim müfettişi gibi durumları yerinde gözlemiş; öğrencilerle, öğretmenlerle, genç kuşaklara öğretilen konularla yakından ilgilenmek gerektiğini görmüş, eski terimlerle eski bilgilerle dolu kitapları sınıfların ortasında yırtmış atmış, "yeni neslin" eğitim sorunlarının "Muallimlerin" eline teslim edildiğini çok önceden, önemle, kamuoyuna duyurmuştu.

Atatürk'ün, dikkat çekerek belirttiği bu üç konu, geleceğe yönelmede üç önemli yörengedir. Atatürk güçlü dehası ile bu üç yörengeyi, herkesin görebilmesi için kalın çizgilerle, ısrarla çizmiş, yol ayırmasına dikilmiş bir anıt gibi, ışıklı bakışları, ışıklı parmakları ile gidilmesi gereken doğru yolları yıllarca önce göstermişti.

\*\*\*

Atatürk'ün geçmiş zamanlarla ilgili düşünceleri ise ayrıca dikkatle incelenmelidir.

Atatürk, 1936 yılında toplanan Üçüncü Dil Kurultayı'ndan birkaç gün önce. 16-17 Ağustos gecesi, dilcilerle yaptığı konuşmada üç konu üzerinde durmuştu.

1) Atatürk, kitaplarda kaynaklarda "Menşei meçhul" olarak gösterilen kelimelerin aslı Türkçedir, diyordu.

2) Atatürk, tarihte "Menşei meçhul" olarak gösterilen kabileler Türk asıllıdır; demişti.

\* Ankara Üniversitesi, Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi.